HET VERHAAL VAN DE BROEDERSTEDE EN MARIAVELD

Inleiding

Bij de verkoop van de domeinen van de **Hertog Nikolaas Leopold van Salm-Salm**[1] (Nancy, 25 januari **1701** - Hoogstraten, 4 februari **1770**) waren de belangrijkste kopers de **Gentse textiel-industriëlen Jaequemyns, Rolin en Voortman**.

Grafmonument van Hertog Nikolaas Leopold van Salm Salm en …

… zijn twee[2] **vrouwen in de Sint-Katharinakerk van Hoogstraten.**

[1] Op **25 maart 1719** trouwde **Nikolaas Leopold van Salm-Salm** op **18-jarige leeftijd** met zijn **verre verwante Dorothea Francisca Agnes van Salm** (1702-1751) in het **kasteel van Anholt** (Duitsland).
(zie: https://wasserburg-anholt.de/index.php/nl/).

2 Zijn **17-jarige vrouw** was de oudste dochter van **prins Ludwig Otto van Salm en prinses Albertine Johanna**, **prinses van Nassau-Hadamar (1679-1716)**. Nikolaas Leopold werd vader van **18 legitieme kinderen** en bouwde zo zijn eigen dynastie uit. Het jongste kind, **Willem-Florentijn van Salm-Salm**, werd aartsbisschop van Praag in **1793-1794**. Na de dood van zijn eerste vrouw Dorothea Francisca Agnes van Salm trouwde Nikolaas Leopold met **haar zus Christina Anna Louise Oswaldina, prinses van Salm** (1707–1777), weduwe van de erfprins Joseph van Hessen-Rheinfels-Rotenburg , (1705-1744).

.

Het bezit van **Jaequemyns, Rolin[3] en Voortman** strekte zich uit over de **gemeenten Meer, Meerle en Minderhout** en bedroeg **3000** ha, waarvan **1300 ha** bezit van de **families Jaequemyns** en **Rolin** en **700 ha** in handen van de **familie Voortman**.
Deze drie families waarvan de belangen onderling verbonden[4] waren, gingen in gezamenlijk overleg over tot de aankoop van de gronden.
Zo verwierven zij ook **jacht- en lusthoven.**
In **Minderhout** verbleven **Rolin** (Broederstede) en **Jaequemyns** (Heerle's Hof).

Het **failliet van één der Rolins'**, als gevolg van een borgstelling bij de aanleg van spoorwegen in het buitenland, was de aanleiding tot een grote verkoop.
In **1891** werd de eigendom landgoed **Broederstede** openbaar verkocht aan **Ludwig Weizman**.
In **1895** werd de **Broederstede ,** een domein van 160 ha, verkocht aan de Duitse missionaris, **Antonius Boderig**. Hij stichtte er een het klooster voor mannen en vrouwen: **Mariaveld**.
In **1905** kocht **Arthur Stas de Richelle[5] Heerle's Hof** en een eigendom van **700 ha** met meer dan **10 hoeven** van de **familie Rolin-Jaequemyns**.

Broederstede[6]

Het **domein Broederstede**, met sterk verbouwd landhuis en diverse vervallen bijgebouwen, klimt op tot het derde kwart van de **19de- eeuw.**
Het werd in de loop van de **20ste - eeuw** regelmatig verbouwd, aangepast en uitgebreid.
Het **centraal gelegen landhuis** telt vijf op drie traveeën en twee bouwlagen onder zadeldak met de nok loodrecht op de straat. Mechanische pannen. Achteraan parallel aanpalend volume onder zadeldak.
Enkel in de voor- en zijgevels is een vormgeving uit het eerste kwart van de 20ste-eeuw nog enigszins herkenbaar. De voorgevel met segmentboogvensters, op de bovenverdieping in een bakstenen omlijsting, ter hoogte van het **risaliet[7]** met kroonlijstjes.
Vóór het landhuis ligt een vijver.

---

[3] Het betreft hier **Hippoliyte Rolin**, vader van Gustave Rolin. Hij **s**tudeerde in **1827** met onderscheiding af aan de Rijksuniversiteit Gent, legde zijn eed als advocaat af en vertrok naar Berlijn waar hij colleges volgde van onder andere Von Savigny en Hegel. Wanneer in **1830** de Belgische Revolutie uitbrak, kwam hij terug en vestigde zich als advocaat in Gent. Met de korte onderbreking van zijn ministerschap bleef hij dit tot aan zijn dood.
In **1868**-**1869** was hij stafhouder. Hij was ook rechter in de handelsrechtbank. Hij behoorde duidelijk tot de **Gentse orangisten**, wat hem er toe bracht orangistische samenzweerders te verdedigen voor de rechtbank. Vanaf **1842** verklaarde hij echter publiek dat **het orangisme** ten dode was opgeschreven en verzoende hij zich met het Belgische koninkrijk.
4 **Edouard Jaequemyns** is drieëndertig als hij in **1862** huwt met **Maria Rosalia van Zantvoorde**. Zij stamt uit een Gentse patriciërsfamilie, rijk geworden in de textielindustrie. Voor **Edouard Jaequemyns** was dit een verandering. Hij gaat zijn scheikundige kennis benutten in de textielfabriek van zijn oom **Jean Voortman**, afkomstig uit een tak van de familie van zijn vrouw.
Edouard en **Maria Rosalia** krijgen een **dochter Emilie**, die huwde met **Gustave Rolin**.
[5] **Arthur Stas de Richelle** was de vader van **Etienne Stas de Richelle**. De "kasteelheer" die de mannelijke kleinkinderen van Alfons Desmedt leerden kennen wanneer zij voor het huis van hun grootvader menig kampioenschap voetbal "uitvochten".
[6] **Landgoed Broederstede:** https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/46730..
[7] Een **risaliet** of **gevelvoorsprong** is een muurvlak dat over de volle hoogte van een gevel wat naar voren springt.

Broederstede

Verder een **voormalig bedrijfsgebouw** van zes traveeën onder zadeldak, met latere aanbouw onder lessenaar[8] dak. Puntgevel met segmentboogpoort, langs gevels met verspringende muuropeningen.
Verder op het terrein een **vervallen schuur** en **werkmanswoningen**, gedateerd **1860**.
Het ommuurd perceel ter hoogte van **Mariaveld** gaat terug op een moestuin.

MARIAVELD: "Missiegezelschap van de Onbevlekte Ontvangenis."

HISTORIEK

Bij de verkoop van de Salm-Salmgoederen in **1862** werd aan weerszijden van de huidige Bredaseweg een uitgestrekt stuk heidegrond op grondgebied Minderhout, Meer en Meerle aangekocht door **Edouard Jaequemyns**. Een faillissement in zijn familie leidde in **1891** tot een grote verkoop van de diverse eigendommen. De **Duitse pater A.M. Bodewig** (1839-1915) kocht een lot met een landgoed ten westen en 10 hectare ten oosten van de Bredaseweg. Hij gaf het de naam "**Mariaveld**", bestemd voor de **gemengde kloostergemeenschap** "**Missiegezelschap van de Onbevlekte Ontvangenis**" in **1891** gesticht te Keulen.

Naar aanleiding van een conflict met de Duitse kerkelijke overheid werd de missievereniging in **1905** door Rome ontbonden. Tijdens de Eerste Wereldoorlog moesten de kloosterlingen tijdelijk "*Mariaveld*" verlaten. Na de oorlog werden de bezittingen van de Duitse broeders en zusters door de Belgische staat aangeslagen.
Het klooster en het voormalige landgoed, brandden volledig uit rond **1921**.

In **1923** bekwam de missiecongregatie opnieuw een erkenning onder de naam "*Koningin der Apostelen*" met hoofdhuis te Wenen.
In **1925** scheidden de zusters zich als zelfstandige gemeenschap af van de mannelijke tak.
Het ganse domein werd in **1927** verkaveld, de zusters behielden 10 hectare grond met een huis ten oosten van de weg.

[8] Je kunt een **lessenaar dak** op twee manieren omschrijven: het lijkt op een plat dak maar dan met een helling naar één zijde, en het lijkt ook op de helft van een conventioneel zadeldak. Een **lessenaar dak** heeft één hellend vlak (dakschild) met een minimale helling van 15 graden. In praktijk zal de woning dus een hoge zijde hebben en een lage zijde.

Tot op vandaag[9] verblijven hier nog een aantal bejaarde, voornamelijk Duitse zusters en werden de bestaande gebouwen stelselmatig uitgebreid.

MARIAVELD

BESCHRIJVING[10]

Sober, langgerekt complex van twee bouwlagen onder gemeenschappelijk zadeldak.
Ten zuidwesten eindigend op vierkante toren met dakkapellen.
Centraal ligt het in 1927 aangekochte woonhuis dat dateert uit 1891.
Dubbelhuis van vijf traveeën met achteraan twee haakse aanbouwen onder zadeldak.
Bakstenen lijstgevel op gecementeerde plint met verwerking van gesinterde[11] baksteen.
Segment-bogige muuropeningen, oorspronkelijk(e) houtwerk en luiken vervangen en verwijderd, arduinen lekdrempels. Naar achtertuin toe afgesloten met bakstenen muur.
Rond **1931** ten zuidwesten uitbreiding van drie traveeën met toren.
Op de begane grond bevindt zich **een kapel**, spitsboogvensters met vernieuwd hout- en glaswerk. In de achtergevel **oculus** (raam in de vorm van een **ooglens**) van gekleurd glas in lood.
Toren met inkom. Bewaarde dubbele paneeldeur met rondbogig bovenlicht en arduinen gevelsteen. Op bovenste verdieping gekoppelde spitsboogvensters met bewaarde ijzeren tracering. Sobere één-beukige ruimte, met rechthoekige altaarnis, door een korfboog van de kapelruimte gescheiden. Bepleisterde en beschilderde muren, lambrisering met schijnvoegen. Vloer van cementtegels.
Rond **1934** en **1984** uitgebreid met telkens twee traveeën als **gastenverblijf**.

---

[9] 'Vandaag': Dit document van het Agentschap Onroerend Erfgoed, dateert van **2002**. Maar "Eind 2001 vertrokken de laatste zusters …". Zie het slot van dit artikel.

[10] Bron: DE SADELEER S. & PLOMTEUX G. 2002: *Inventaris van het cultuurbezit in België, Architectuur, Provincie Antwerpen, Arrondissement Turnhout, Kanton Hoogstraten*, Bouwen door de eeuwen heen in Vlaanderen, Brussel - Turnhout. Auteurs: De Sadeleer, Sibylle, Datum: 2002
De tekst wordt ter beschikking gesteld door: Agentschap Onroerend Erfgoed (AOE)
INVENTARIS ONROEREND ERFGOED 2024: *Klooster van missiezusters* [online], https://id.erfgoed.net/erfgoedobjecten/46715 (geraadpleegd op 8 februari 2024)

[11] Omdat de temperatuur hoger is dan de temperatuur waar een baksteen normaal op wordt gebakken, begint de baksteen min of meer te smelten. Het bijna-smelten van de steen zorgt ervoor dat de steen grijs wordt: zo ontstaat de gesinterde baksteen.

Gemengde klooster gemeenschap…
“Missiegezelschap van de Onbevlekte Ontvangenis”

Eind 2001 vertrokken de laatste nonnen en werd het gebouw openbaar verkocht aan twee gezinnen. De nieuwe eigenaars hebben het gebouw gerenoveerd en wonen er intussen al enkele jaren.

2001: KLOOSTER MARIAVELD SLUIT DEUREN[12]

“ Mariaveld, het overbekende klooster van de *Duitse Nonnen* in Minderhout, wordt openbaar verkocht. Dat betekent het einde van deze afdeling van de congregatie ‘***Missiezusters Koningin der Apostelen***’.

‘ De drie laatst overgebleven zusters trekken weg. De enige Belgische zuster van de drie, ***zuster Annette****, zal mogelijk de laatste zijn die deur van het vertrouwde klooster achter zich dicht trekt.’ ,, Het is een mooie tijd geweest en met veel spijt in het hart zal ik het Mariaveld verlaten'',* vertelt zuster Annette*. ,,Na twintig jaar is het mijn thuis geworden en die moet ik nu verlaten. Maar ja, het is Gods wil en ik zal een nieuwe start nemen.''*

Wanneer bent u zelf op het Mariaveld aangekomen?

,, Dat is juist twintig jaar geleden. Sinds mijn 21ste leeftijd ben ik al in het kloosterleven bij onze congregatie en na enkele jaren in Wenen te hebben gewerkt en in Duitsland als verpleegster, ben ik uiteindelijk in Minderhout beland. Bij de afdeling het Mariaveld waar men de armoede zo belangrijk vindt. En juist dat laatste trok me zo aan. Zo weinig mogelijk eigen bezittingen en je ten dienste stellen van het goede. Het was de perfecte plek voor mij na mijn werk in India.''

In India? Wat hebt u daar gedaan?

,,In India zijn er vele missieposten van onze congregatie terug te vinden. Ik meen dat er zelfs een 300-tal kloosters zijn. De leiding van onze congregatie stuurde mij daarheen om er te werken in een centrum voor melaatsen. Zes jaar lang ben ik daar geweest en het was een zeer mooi werk wat we deden. Later wilde ik nog wel eens terugkeren, maar problemen met het visum maakten dat erg moeilijk. Ik zou nooit langer dan een half jaar kunnen blijven.''

Twintig jaar op het Mariaveld. Een mooie tijd?

[12] Nieuwsblad 8 oktober 2001.

,, Absoluut. In het begin waren we nog met meerdere zusters en waren er vaak ook nog gasten bij ons. Er was werk genoeg. Stilletjes aan waren er echter steeds minder zusters van onze congregatie in Europa. Eventjes zijn nog enkele van onze Indiase zusters hier geweest, maar nu zijn we nog maar met drie. Te weinig om dit grote klooster met tuin te onderhouden. Daarom wordt het hele domein dan ook verkocht.''

Wat zal u het meeste missen?

,,Missen, dat is zo'n groot woord. De tijd gaat verder en wij moeten mee. Het werken in de grote tuin met het telen van de eigen groenten en het werken met de vele bloemen moet ik nu achterlaten. Ik heb er jarenlang dag in dag uit aan gewerkt. Maar nu is het tijd voor iets anders.''

Wat gaat u nu doen?

,,Ikzelf verhuis naar een appartementje in de Mouterijstraat in Hoogstraten. Ik ga proberen nog wat sociaal werk te doen en nog twee oudere zusters die in het rusthuis wonen, wat helpen. Ach, ik zie wel wat ik doe. Er is altijd wel iets te doen. De overige twee zusters gaan naar ons klooster in Duitsland.''

Alles wordt openbaar verkocht. Is er iets dat uzelf graag zou hebben?

,,Iets waarmee ik een band heb, of zo. Of iets ter herinnering? Eigenlijk niet echt. Sommige mensen zeggen me wel eens dat ik nu een mooie kast moet uitkiezen voor op mijn appartement, maar dat wil ik niet. Ik heb de belofte van armoede afgelegd en daar hou ik me aan. Alleen een Heilig Hartbeeld neem ik mee. Dat was ooit nog van mijn moeder en dat wil ik graag meenemen naar mijn nieuwe thuis. Wat er met het klooster gaat gebeuren, wacht ik af. Het is in de handen van God.''

MARIAVELD VANDAAG: WOONST MET KANTOOR- EN PRAKTIJKRUIMTE

De voorbije jaren werd het klooster gerenoveerd en omgevormd tot woonst met kantoor-en praktijkruimte. Waar ooit 40 nonnen verbleven, kreeg alles een nieuwe invulling.
Het uitgestrekte terrein met oude bossen en weilanden heeft een oppervlakte van twee ha Tuinarchitect Koen Aerts werkte de basisstructuur van het domein uit en ontwierp de privé-tuin. Het resultaat mag gezien worden.[13]

Van kloostertuin … tot privé-tuin.

Wies Jespers

[13] Bron: www.hillewaere.be / 11 maart 2014